

V. Pavlíček: O české státnosti. Úvahy a polemiky.

1. díl. Český stát a Němci, 413 s.; 2. díl. O právech, svobodách a demokracii, 285 s.
Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum. Praha 2002.

Jan Filip*

Na konci loňského roku vyšel v nakladatelství Karolinum již druhý díl sebraných studií a článků V. Pavlíčka, vedoucího katedry ústavního práva pražské právnické fakulty. Téměř 700 stran textu je dokumentací bohaté literární, publicistické a polemické činnosti autora, který tímto způsobem čtenáři zpřístupňuje své články a rozhovory, které byly v různých časopisech (zejména Právník, Právní praxe) a novinách (Právo, Lidové noviny, Mladá fronta dnes) otiš-

těny v průběhu posledních 12 let. Nalezneme zde ale i tři články z období Pražského jara. Pokud autor psal své práce ve spolupráci s jinými, je ponechána pouze autorova pasáž. Vydání Pavlíčkových prací považuji za významné z celé řady důvodů. Kromě aspektů pedagogických (mohou dobře sloužit jako prameny pro studium nejen na právnických fakultách), jsou zde i aspekty odborné, historické a svým způsobem i ekonomické, neboť na jednom místě soustřeďují úva-

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

hy z různých období k trvalým problémům naší nejnovější státoprávní historie. V. Pavlíček je konečně dobře znám svým polemickým zápalem a své názory proto pravidelně vyjadřuje k těm nejaktuálnějším otázkám. Často jimi dává podnět k dalším polemikám. Protože tyto diskuse se rovněž odehrávají na stránkách deního tisku, postupem času se ztrácejí a je obtížné si o nich udržet přehled. Přitom o nich neplatí rčení, že není nic staršího než včerejší noviny. Nyní tak čtenáři tyto práce dostávají v jednom celku. Tím nakladatelství Karolinum postupuje v linii celé řady zahraničních nakladatelství, které takoveto soubory prací významných autorů vydávají stále častěji. U nás se tato forma publikací začíná postupně rovněž prosazovat, jak o tom svědčí vydání prací P. Holländera (viz anotaci v tomto čísle) a V. Ševčíka (Právo a ústavnost v České republice. Eurolex 2002).

Předem podotýkám, že jde spíše o anotaci sborníku, nikoli o jeho recenzi. Ta není s ohledem na vymezené místo možná jednak pro rozsah otázek, který sborník Pavlíčkových prací obsahuje, jednak pro jejich polemický charakter, který by vyžadoval širší vyložení vlastních pozic. Proto lze v obecné rovině konstatovat, že sborník dělí látku do šesti částí, které jsou Pavlíčkovými oblíbenými tématy. Prvá část je věnována otázkám vývoje české státnosti a jejím perspektivám. Zde jsou obsaženy Pavlíčkovy obsáhlejší studie ke kontinuitě a diskontinuitě vývoje našeho státu a práva z hlediska historického a státoprávního včetně jeho odrazu v soudní judikatuře. Zde jsou sebrány autorovy práce k počátkům naší státnosti přes masarykovskou první republiku, k problémům obnovy právního pořádku po roce 1945 až po další předěl v roce 1992. S určitým časovým odstupem je to četba velmi inspirující již proto, že připomíná nejen celou řadu právnických konstrukcí, ale i problémů, které bylo tehdy třeba řešit. Vysoce odborné práce jsou tak konfrontovány s polemikou kolem zákona o Památníku nesvobody 1939–1989 a v tomto kontextu je četba polemických statí velmi poučná. Druhá část sborníku je věnována jednotlivým problémům našeho ústavního vývoje (vznik státu, dekretální normotvorba, příprava ústav 1920, 1948, 1992, jeho institucím (akční výbory Národní fronty, referendum, amnestie) a osobnostem (A. Meissner). Asi nejvíce diskusí opět vyvolává část věnovaná česko-německým vztahům, ve které jsou soustředěny většinou novinové polemiky na téma dekretů a česko-německé deklarace. Oproti požadavkům zapomenutí a smíření Pavlíček příznačně požaduje, abychom neztráceli historickou paměť a dodává k tomu vlastní argumenty a podklady.

Druhý díl sborníku je rovněž rozdělen do tří částí, ve kterých jsou postupně soustředěny odborné studie a články na téma základních práv a svobod, sporů

o demokracii a českou státnost a konečně jsou zde na závěr otiskeny tři práce k problematice roku 1948, které pocházejí z let 1967–1968. Zejména první dvě části druhého dílu zaujmou tím, že se v nich odrážejí jednotlivé problémy, ke kterým naše společnost diskutovala především po vzniku samostatné ČR. Najdeme zde práce z doby boje o Listinu a její povahu, diskusní příspěvky a rozhovory na téma nového volebního zákona a jeho neústavních ustanovení, i dnes aktuální příspěvky k právní povaze války v Jugoslávii a „spícímu“ zákonu na ochranu míru, zákazu válečné propagandy, k tzv. válce soudů, k lustračnímu zákonu, k jednotlivým nálezům Ústavního soudu atd. Současně je zde řešena řada typicky konstitucionalistických otázek jako jsou např. bezprostřední platnost ústavy, hierarchie právních předpisů, povaha nálezů Ústavního soudu, tvorba práva, povaha základních práv, nezávislost rozhodovacích orgánů, vázanost státní moci zákony, způsob zániku federace a referendum, vztah Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod, imunita pro činy neúřední, výklad preambule Listiny, pojem diskriminace, právních principů atd. Tyto práce jsou organicky propojeny s Pavlíčkovou komentářovou a učebnicovou tvorbou. Prolíná jimi základní přesvědčení autora o potřebě ochrany demokratických institucí a o odpovědnosti nositelů veřejných funkcí, volání po spolehlivém právněstátním základě, který by nebyl ohrožován svévolným výkladem práva. Nejsou proto jen dobovými dokumenty, nýbrž svou aktuálností ožívují i výklad jednotlivých otázek ústavního práva zejména v posledních letech. Chybí snad jen Pavlíčkova známá produkce v oblasti vztahu státu a církvi. Upozornit třeba na obě předmluvy, které čtenáři napomáhají v orientaci v jednotlivých částech sborníku a ukazují na souvislosti se současnou politickou a ústavní situací. Zde jsou zevšeobecněny Pavlíčkovy výklady k jednotlivým oblastem našeho ústavního vývoje a současně jsou zasaženy do historických souvislostí i do aktuálního dění, které buď komentují nebo mu i občas předcházejí (např. články z roku 1996 o svobodě projevu a otevřené společnosti, předjímající střety kolem České televize o několik let později).

Jako celek sborník potvrzuje známý fakt autorovy konzistentnosti uvažování a potvrzuje jeho vyhraněný zájem o naši ústavní historii a perspektivy vývoje naší státnosti. Pavlíček není typem akademika, který by trávil svůj čas na neplodných konferencích a vědeckou turistikou.

Je známo, že jej nenajdeme tam, kde se někam jede, nýbrž vždy tam, kde se něco děje. S jeho názory a metodami argumentace nemusíme souhlasit, ale vždy k nim musíme přihlížet. Dvoudílný sborník nám k tomu dává dobrou příležitost a jeho vydání je třeba vysoce hodnotit.